

КЛИМОВА

Олена Ігорівна

jencapriati@narod.ru

УДК 658.15.012

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

METHODOLOGICAL TOOLS OF FINANCIAL PLANNING AT ENTERPRISES IN UKRAINE

к.е.н., доцент кафедри
фінансів, обліку та
аудиту і банківської
справи, Донецький
державний університету
управління, м. Маріуполь

У статті досліджено недоліки методів планування на підприємствах України, що застосовуються в даний час. Запропоновано вирішення даної проблеми – адаптація системи планування, забезпечення зіставності показників планових документів фактичним даним. Проаналізовано можливості підприємства щодо створення єдиної аналітичної бази фінансового планування.

В статье исследованы недостатки применяющихся в настоящее время методов финансового планирования на предприятиях Украины. Предложено решение данной проблемы – адаптация системы планирования, обеспечение сопоставимости показателей плановых документов фактическим данным. Проанализированы возможности предприятия по созданию единой аналитической базы финансового планирования.

The shortcomings of the methods of financial planning currently used at the enterprises of Ukraine are studied. The proposed solution to this problem is to adapt the planning system, ensuring comparability of indicators of planning documents to actual data. The ability of the enterprise to create a unified analytical framework of financial planning is analyzed.

Ключові слова: методика, інструментарій, фінансове планування, підприємство

Ключевые слова: методика, инструментарий, финансовое планирование, предприятие

Keywords: methods, tools, financial planning, enterprise

ВСТУП

Динамічний розвиток підприємств в Україні супроводжується значними економічними суперечностями, зумовленими особливістю ринкової трансформації в умовах глобалізаційних процесів. Однією з найважливіших проблем, з якою стикаються підприємства, є недостатня ефективність організації управління їхніми фінансовими ресурсами в умовах переходу до ринку, що пов'язано з низьким ступенем розвитку фінансового планування. Ця проблема набуває актуальності ще й тому, що більшість науковців виділяють фінансові ресурси як найважливіший чинник економічного зростання, який трансформується у всі види інших активів і має здатність до ефективного розподілу між усіма напрямками діяльності суб'єктів господарювання. Важливою складовою ефективного управління фінансовими ресурсами є система менеджменту, яка взаємопов'язана з фінансовим плануванням, оскільки в межах цих двох систем вирішуються завдання, які стоять перед фінансовим управлінням в цілому. В той же час фінансове планування є ключовим елементом системи менеджменту, тому що забезпечує повноцінне функціонування як усіх елементів фінансового механізму, так і вирішення завдань менеджменту через методи й важелі. Для оцінки діючої системи фінансового планування необхідно

дослідити як безпосередньо систему фінансового планування, так і взаємопов'язану з нею систему бюджетування та прогнозування.

Розкриваючи сутність фінансового планування, вчені-економісти, серед яких А. Балабанов, М. Білик, О. Василик, О. Ковалюк, С. Ковтун, П. Марич, С. Онисько, А. Поддєрьогін, В. Савчук, Г. Тарасюк, О. Філімоненков, А. Шеремет розглядають фінансове планування як один із фінансових методів, який передбачає сукупність фінансових способів, що використовуються у діяльності суб'єктів господарювання для ефективного формування та використання фінансових ресурсів. Проте в більшості проведених досліджень недостатньо уваги приділено практичним аспектам застосування фінансового планування та виявленню причин його низької ефективності в сучасних умовах трансформації економіки України.

МЕТА РОБОТИ полягає є розкритті сутності, призначення та потреб фінансового планування на вітчизняних підприємствах.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою дослідження є наукові праці, матеріали періодичних видань і ресурси мережі Internet.

При проведенні дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи: системний, діалектичний, інформаційно-фактологічний.

РЕЗУЛЬТАТИ

Невизначеність, яка властива ринковим умовам господарювання, визначає необхідність планування або моделювання діяльності підприємства. При цьому фінансове планування можна визначити як один з найголовніших інструментів зміни напрямків фінансових потоків на підприємстві.

У сучасній економічній літературі існує безліч визначень термінів «планування» і «прогнозування». Деякі автори ототожнюють їх, деякі розділяють. Одні вважають первинним прогнозування, інші – планування. Виділяють також поняття стратегічного планування, тактичного планування та бюджетування.

Стратегічне планування – це управлінський процес створення й підтримки фінансової відповідності між цілями підприємства та його потенційними можливостями. Це безперервний процес, що є невід’ємною частиною стратегічного управління підприємством. Стратегічне фінансове планування, як правило, реалізовується у великих компаніях з великими амбіціями та наявністю відповідних ресурсів для їх реалізації [1; 2]. Стратегічне управління і планування – процес досить дорогий і трудомісткий, а тому недоступний в повному обсязі для малих і середніх підприємств. Такі підприємства зазвичай обмежуються тактичним фінансовим плануванням, яке, власно, і є фінансовим плануванням у звичайному його розумінні.

Якщо охарактеризувати фінансове планування найбільш загально, то це процес планування надходження і використання фінансових ресурсів. Він включає у себе два взаємопов’язаних і взаємодоповнюючих процеси: прогнозування і бюджетування.

Прогнозування – це розрахунок імовірних результатів вибраної послідовності дій за допомогою фінансових методів [3].

Як правило, підприємства прагнуть спрогнозувати значення зовнішніх чинників, на які неможливо істотно вплинути силами підприємства, але від яких залежить результат його господарської діяльності. До таких чинників відносяться попит на продукцію підприємства, обсяги виробництва і ціни конкурентів, витрати, пов’язані з посиленням державного регулювання, непередбачені збитки від надзвичайних подій.

Існують два основних підходи до прогнозування. Один із них називається статистичним і базується на інформації попередніх періодів. За допомогою різних математичних методів ця інформація узагальнюється, та з урахуванням вірогідних змін у майбутньому будується прогноз.

Інший підхід у більшій або меншій мірі ігнорує ретроспективну інформацію і застосовується, якщо компанія утворена нещодавно та надійна або постійна «історична» інформація відсутня. Цей підхід носить назву емпіричного, так як ґрунтується на оцінці різних експертів: маркетологів, фінансових,

виробничих керівників, аналітиків ринку. Таким чином, він дозволяє уникнути недоліків попереднього підходу, але має і свої вади: цей підхід не може гарантувати точність і його результати досить є досить суб’єктивними.

Бюджетування – це не просто кількісне обґрунтування плану, але й механізм управління, який дозволяє координувати роботу співробітників усіх підрозділів підприємства для досягнення спільної мети, показник якості управління на підприємстві, відповідності рівня його менеджерів та управлінських рішень сучасним вимогам. Тільки правильно організований процес фінансового планування та управління бюджетом дозволяє підприємству рухатись уперед [4].

Бюджет (план, кошторис) – це документ, в якому відбиваються у вартісних показниках майбутні господарські операції підприємства і результати, пов’язані з їх виконанням. При формуванні окремих видів бюджетів використовуються також і натуральні показники. Бюджети охоплюють всі сфери фінансово-господарської діяльності підприємства: виробництво і реалізацію продукції, діяльність допоміжних підрозділів, управління фінансовими потоками.

Необхідність складання планів визначається багатьма причинами, зокрема, невизначеністю майбутнього, координуючою роллю плану, оптимізацією економічних наслідків.

Зміст координуючої ролі плану полягає у наявності добре деталізованих і взаємопов’язаних цільових настанов, що дисциплінують оперативну і стратегічну діяльність підприємства.

Оптимізація економічних наслідків полягає в тому, що будь-яке узгодження чи збій у діяльності системи потребує фінансових витрат на його подолання. Якщо є план, ймовірність збою нижча.

Слід відзначити, що фінансове планування не ставить за мету обов’язково звести до мінімуму ризику. Навпаки, його сутність полягає в аналізі й виборі ризиків, які необхідно прийняти, і тих, яких можливо було б уникнути.

Процес фінансового планування розтягнуто у часі й складається з декількох етапів, в результаті аналізу можна об’єднати їх в один найбільш загальний варіант:

1. Аналіз зовнішньої середовища та прогнозування її змін.
2. Оцінка можливостей підприємства (у т. ч. виробничих потужностей, трудових ресурсів, фінансових коштів і джерел їх отримання) та аналіз його фінансового стану.
3. Розробка цінової політики підприємства.
4. Розробка системи норм і нормативів.
5. Прийняття попереднього рішення про обсяги діяльності на плановий період.
6. Розробка проектів бюджетів: розрахунок кошторисів витрат; планування фінансових показників (виручка, собівартість, амортизаційні відрахування, обсяг оборотних коштів, прибуток); ув’язка прибутків і витрат, потреби в коштах і джерел її покриття.
7. Узгодження та аналіз проектів бюджетів, їх

коректування.

8. Затвердження бюджетів керівником підприємства.

9. Реалізація бюджетів, контроль за їх виконанням.

10. Аналіз процесу виконання і коректування бюджетів.

Фінансове планування означає свідому організацію фінансового розвитку на основі гармонійної та оптимальної структури цілей і відповідних їм засобів досягнення [5, с. 242].

У той же час фінансове планування – процес розробки конкретного плану фінансових заходів. Метою планування фінансів є визначення можливих обсягів надходження грошових коштів та їх витрачання в плановому періоді. Логічна послідовність процесу планування наведена на рис. 1.

Фінансовий план можна розглядати як завдання по окремих показниках, а також як фінансовий

документ, що забезпечує взаємозв'язок показників розвитку підприємства з наявними ресурсами, взаємодію сукупної вартісної оцінки коштів, що беруть участь у відтворювальних процесах та у процесах обігу грошового капіталу.

Ще однією складовою фінансового планування господарюючого суб'єкта є визначення його центрів доходу (прибутку) і центрів витрат. Центр доходу господарюючого суб'єкта – це підрозділ, який приносить йому прибуток. Центр витрат – підрозділ господарюючого суб'єкта, який є збитковим або взагалі некомерційним, але відіграє важливу роль в діяльності господарюючого суб'єкта [6, с. 341].

Крім вищезазначеного, фінансове планування, або планування платежів, має справу з усіма потоками платежів. Воно необхідне, щоб формувати всі потоки платежів на підприємстві та між підприємством і зовнішнім середовищем з урахуванням стану платіжних коштів за один або кілька періодів [7].

Рис. 1. Алгоритм фінансового планування на підприємстві

Потоки платежів і запаси платіжних коштів для фінансового планування слід визначати за видом, величиною і моментом часу їх виникнення на підставі діяльності підприємства в майбутньому періоді. Це дозволить володіти інформацією про очікувані платежі.

Фінансове планування потрібне, в першу чергу, для збереження фінансової рівноваги підприємства, а, з іншого боку, – для уникнення накопичення зайвих ліквідних коштів. Воно повинно охоплювати всі фінансово-економічні та виробничо-господарські процеси, а саме: планування потоку грошових коштів; планування інвестицій і дезінвестицій;

планування зовнішнього фінансування і дефінансування; планування резервів ліквідності.

Отже, фінансове планування являє собою поєднання двох взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих процесів: бюджетування і прогнозування.

Бюджетування – це процес розробки системи взаємопов'язаних бюджетів [8]. Кожне підприємство розробляє свою бюджетну систему в залежності від виду діяльності, розміру та організаційної структури. Для малих підприємств кількість бюджетів мінімальна, а для великих ця система включає велику кількість документів, побудованих у суворому ієрархічному порядку. Бюджетна система підприємства наведена на рис. 2. У даній схемі представлені

всі три типи планів: 1) довгострокові плани (на термін більше ніж один рік) – на схемі це стратегічний фінансовий план. Крім того, до цієї групи відносяться бізнес-плани; 2) короткострокові плани (розробляються на квартал, рік) – на схемі це бюджети, розташовані нижче пунктирної межі: бюджет капітальних вкладень, річний фінансовий план, прогнозний баланс, план грошових потоків; 3) поточні (оперативні) плани – вони розробляються на тиждень, декаду, місяць і включають прогнози руху грошових коштів, плани реалізації продукції, бюджети запасів сировини і матеріалів, тобто ті документи, які містять інформацію, необхідну для оперативного управління. На схемі вони представлені

бюджетами, розташованими вище пунктирної лінії.

Запропонована схема не є єдиною можливим варіантом, кожне підприємство створює оптимальну структуру системи фінансового планування у відповідності із своїми потребами. Потрібно зазначити, що в процесі бюджетування беруть участь всі підрозділи організації (окремі види планів і бюджетів закріплюються за відповідними підрозділами). Фінансова служба, як правило, узагальнює отриманий матеріал і складає бюджет собівартості продукції, бюджет прибутків і збитків, бюджет капітальних вкладень, проект балансу, зведений фінансовий план і план грошових потоків.

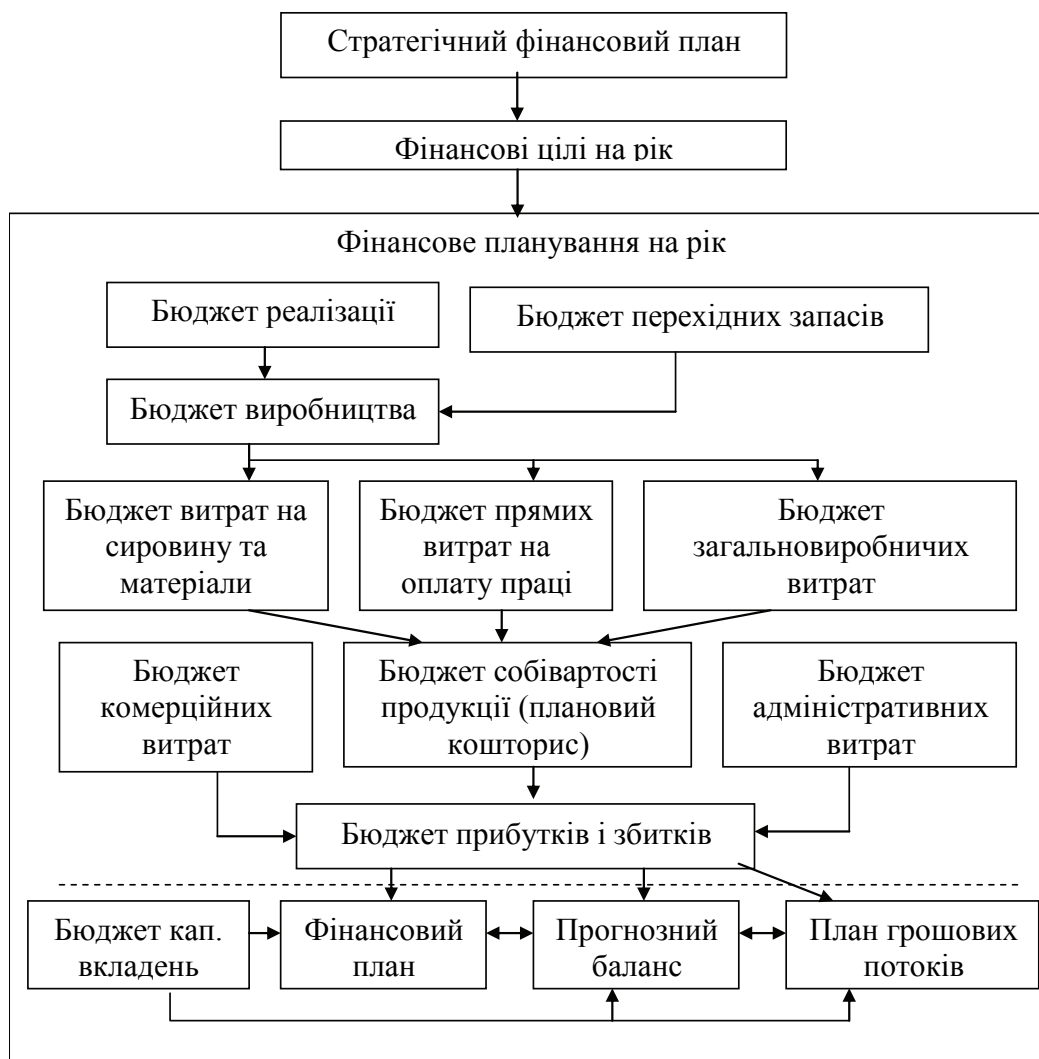

Рис. 2. Бюджетна система підприємства

Отже, в результаті дослідження визначено, що добре організований процес планування дає компанії наявні переваги:

забезпечує обмін інформацією й розуміння проблем та цілей;

стимулює взаємодопомогу і передачу релевантної інформації;

формує довіру працівників;

забезпечує базу для обліку і винагороди за виконану роботу.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження виявлено наявність широкого теоретичного інструментарію методів фінансового планування. В той же час практичний досвід їх застосування є досить обмеженим, що пов'язано, насамперед, з низькою ефективністю системи забезпечення фінансового планування. Найважливішою проблемою у сфері фінансового планування є забезпечення обґрунтованості розробки

фінансового плану, його реальності. Це залежить значною мірою від достовірності даних щодо збуту, дебіторської заборгованості та строків її погашення, потреб у фінансуванні, налагодженої роботи підрозділів, задіяних у складанні фінансового плану, та оперативності його розробки. Отже, для забезпечення обґрунтованого фінансового планування та виконання фінансового плану необхідно є підготовка регламенту його складання, залежно від розміру підприємства (велике, середнє, мале) та специфіки діяльності, організаційно-правової форми, належним чином опрацьованої та достовірної вихідної інформації.

Список використаних джерел

1. Бедринець М.Д. Економічна суть стратегічного фінансового планування підприємства в сучасних соціально-економічних умовах / М.Д. Бедринець, К.В. Недзельська // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 24-31.
2. Современные подходы к моделированию сложных социально-экономических систем: монография / [под ред. В.С. Пономаренко, Т.С. Клебановой, Н.А. Кизима]; Хар. нац. экон. ун-т [и др.]. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2011. – 273 с.
3. Коркуна Д.М. Фінансове прогнозування як основа фінансових планів підприємства / Д.М. Коркуна: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vlp.com.ua/files/86_0.pdf.
4. Бугас Н.В. Бюджетування як ефективний інструмент управління витратами / Н.В. Бугас // БІЗНЕСІНФОРМ. – 2012. – № 5. – С. 190-193.
5. Тарасюк Г.М. Управління плануванням діяльності підприємства: теоретичні та прикладні аспекти: монографія / Г.М. Тарасюк. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – 295 с.
6. Савчук В.П. Практическая энциклопедия. Финансовый менеджмент / В.П. Савчук. – 3-е изд. – К.: Companion Group, 2008. – 880 с.
7. Сіренко Н.М. Фінансове планування – складова сталого розвитку підприємства / Н.М. Сіренко, А.В. Бурковська, А.О. Бузнік // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки. Вип. 3. Т. 2. – Полтава: ПДАА, 2011. – С. 214-217.
8. Каламбет С.В. Сутність ефективного фінансового планування на підприємстві / С.В. Каламбет, Г.В. Остимчук // Економіка та держава. – 2015. – № 9. – С. 84-87.